

ŁUKASZ NIESIOŁOWSKI-SPANÒ

SPRAWOZDANIE Z VII SYMPOZJUM
STAROŻYTNA PALESTYNA/IZRAEL:
„KOBIECE – MĘSKIE”
(WARSZAWA, 24-26 WRZEŚNIA 2012)

Sympozja poświęcone starożytnej Palestynie/Izraelowi odbywają się w różnych miastach Polski, corocznie od 2006 r. Siódma z kolei konferencja w tym cyklu odbyła się w dniach 24-26 września 2012 r. w Warszawie. Edycja ta została zatytułowana „Kobiece – Męskie”, choć nie wszystkie sesje i wystąpienia mieściły się w tak zarysowanym obszarze tematycznym.

Nowością tej edycji symposium były dwa seminaria, odmienne w swej formie od tradycyjnych sesji z referatami. Pierwszemu z nich, zatytułowanemu „Biblia – trudności w pracy z tekstem”, przewodniczył prof. Jakub Ślawik (ChAT). Poświęcone było specyficznie Biblii jako źródła widzianego przez pryzmat badań nad tekstem hebrajskim i procesu jego kanonizacji (Ślawik), użyteczności Septuaginty przy badaniach starotestamentowych (dr Barbara Strzałkowska) oraz Biblii jako źródła w pracy historyka (dr Łukasz Niesiołowski-Spanò). Profesor Ślawik kładł nacisk na konieczność widzenia procesu powstawania tekstów biblijnych, a potem ich kanonizacji, jako zjawiska dynamicznego, a nie statycznego. Barbara Strzałkowska mówiła o przydatności LXX w pracy nad materiałem Starego Testamentu. Łukasz Niesiołowski-Spanò rozpoczął od prowokacyjnego stwierdzenia, że Biblia mimo swego znaczenia dla kultury, nie doczekała się jeszcze prawdziwej krytycznej edycji. Rozdzielenie badań nad tekstem hebrajskim, a nawet wyłącznie masoreckim, od badań nad tekstami targumicznymi oraz np. świadectwami tekstów znad Morza Martwego czy tekstów apokryficznych lub parabiblijnych utrudnia krytyczną analizę tekstu Starego Testamentu.

Drugie seminarium zatytułowane było: „Biblijne *tabu* w ujęciu Jerzego Wasilewskiego”. Wzięli w niej udział: prof. Jerzy Wasilewski (UW), dr hab. Piotr Briks (USz), dr hab. Maciej Münnich (KUL) oraz dr Łukasz Niesiołowski-Spanò (UW). Dyskusja dotyczyła istoty biblijnych zakazów kulinarnych i pojęcia tabuizacji w Biblii zaprezentowanych przez Jerzego Wasilewskiego¹. Dyskusja podczas tego seminarium była doskonałym przykładem wymiany poglądów między przedstawicielami różnych dyscyplin naukowych. Uczestnicy wysłuchali wprowadzenia i krótkiego *resumé* tez Wasilewskiego, reprezentanta antropologii i etnologii oraz reakcji i komentarzy biblisty, historyka religii i historyka.

Pozostałe referaty pogrupowane zostały w pięciu sesjach. W pierwszej z nich mgr Kamil Sobczak (UŁ) przedstawił przeglądowy referat pod tytułem: „Figurki antropomorficzne najwcześniejszych kultur Palestyny i ich możliwe powiązania z późniejszymi kultami”, dr Stefan Nowicki (UWr) mówił o roli kobiety w starożytnej Mezopotamii w świetle wybranych inskrypcji królewskich i tekstów rytualnych, a mgr Bartłomiej Proc (KUL) wygłosił referat pt. „Rola królowej w Persji Achemenidów”.

Zdecydowanie interdyscyplinary charakter miała kolejna sesja. Dr Rafał Rosół (UAM) przedstawił językoznawczy referat pt. „Hebr. *pilegeš* «konkubina» – termin pochodzenia filistyńskiego?»; referat dr Elżbiety Łazarewicz-Wyrzykowskiej (Cambridge) pt. „Męskość utracona. Opowieść o Samsonie (Sdz 13–16) w świetle antropologicznych kategorii męskiego honoru i wstydu” wpisywał się w nurt badań *gender* i studiów dotyczących kulturowych aspektów płci, podczas gdy prof. Jakub Sławik zaprezentował podejście biblisty w referacie zatytułowanym „Stary Testament – świadectwo patriarchalnej kultury?”. Sesję zamknął archeologiczny referat prof. Ilony Skupińskiej-Løvset (UŁ) pt. „Kim jesteś młoda kobieto?”. Rafał Rosół przedstawiał materiał związany z etymologią zaświadczonego w Biblii słowa oznaczającego „konkubinę”, przekonując, że nie pochodzi ono z greki – jak chce część badaczy – lecz jest pochodzenia semickiego. Elżbieta Łazarewicz-Wyrzykowska omówiła biblijny wątek Samsona, odwołując się do analizy tekstuologicznej, zwracając przy tym uwagę na znaczenie w tej opowieści symboliki męskości i jej „utruty”. Jakub Sławik zwracał uwagę na dominację patriarchalnego światopoglądu autorów Biblii, na tle którego wyróżniają się – i zapewne miały szczególną rolę – teksty uznające kobiety za postacie centralne (m.in. Rdz 1–3; 38; Sdz 4–5). Ilona Skupińska-Løvset przedstawiła bogaty materiał archeologiczny ilustrujący liczne znaleziska żeńskich figurek, pochodzących z terenów Palestyny, w tym odnalezionych na stanowisku et-Tell, identyfikowanym ze starożytną Betsaidą.

¹ J.S. Wasilewski, *Tabu*, Warszawa 2010, zwł. s. 85-123.

Kolejna sesja zdominowana została przez wystąpienia o charakterze teologicznym. Dr Piotr Zaremba (UAM) wygłosił referat pt. „Potwory i żeńskie koszmary”, omawiając żeńskie wzbudzające lęk ucieleśnienia zła, wzmiankowane w psalmach. Dr Marcin Majewski (UJPII) przedstawił referat pt. „Żona Lota. Stereotyp kobiety w starożytnym Izraelu”, a s. dr Elżbieta Natanaela Zwijacz OSU (UJPII) omówiła biblijny wątek „Córki Celofhada”. Inny w swej naturze był referat mgra Łukasza Toboły (UAM) pt. „«I zniszczył im wszystko, co (było) na górze Jezabeli»: toponim *ṭwr jzbl* w apokryficznej II Księdze Machabejskiej”. Na podstawie filologicznej analizy toponimu przekazanego w arabskim apokryfie 2 Mch starał się rekonstruować znaczenie owej nazwy i konsekwencje jego zastosowania.

W kolejnej sesji wystąpiło troje doktorantów, przedstawiając składniki swoich projektów badawczych. Były to referaty: mgr Roksany Burek (UŁ) „Biblijne sekrety piękna – kosmetyka i medycyna starożytnych Izraelitów”, mgr Anny Magdaleny Rambiert (Papieski Wydział Teologiczny, UW) „Sport i rozrywka po żydowsku, czyli sposobności zagospodarowania czasu wolnego przez kobiety i mężczyzn w czasach grecko-rzymskich” oraz mgra Tomasza Janczewskiego (UŁ) „Różnorodne formy spędzania wolnego czasu w I-wiecznej Jerozolimie”.

Niezwykle zainteresowanie wzbudził referat prof. Piotra Muchowskiego (UAM) pt. „Wieloleźństwo karaimów: nieznaną dokument z Krymu”. Przedstawił on odnaleziony przez siebie, pochodzący z XIX w., dokument będący częścią archiwum karaimów krymskich. W tekście tym zaświadczona jest praktyka poligamii wśród karaimów. Ten archaiczny zwyczaj prawny – w tradycji karaimskiej wywodzony z prawodawstwa biblijnego – jest unikatem, a sam dokument jedynym znanym nauce poświadczeniem owej praktyki.

Ostatnią sesję charakteryzowała różnorodność uprawianej metodologii. Mgr Marek Kurkierewicz (ChAT) przedstawił referat pt. „Kobieta w pismach qumrańskich”, analizując w nim wzmianki o kobietach w tekstach znad Morza Martwego. Dr hab. Krystyna Stebnicka (UW) w referacie zatytułowanym „*Therapeutrides*: kobiety w żydowskiej grupie monastycznej” omówiła intrygujące miejsce w dziele *De Vita Contemplativa* Filona Aleksandryjskiego. Przedstawiła realia mogące znajdować się za literackim obrazem u Filona, mówiącym o obecności kobiet wśród członków żydowskiej grupy monastycznej nieopodal jeziora Mareotis. Na zakończenie sesji alumn Maciej Igielski (WSD Tarnów) przedstawił referat pt. „Jezus i *diēkoneō* kobiet (Łk 8,1-3)”, a dr hab. Kalina Wojciechowska (ChAT) w przekrojowym referacie zatytułowanym „Kobieta w *domus-ecclesia* w I-III w.” omówiła zmiany dotyczące miejsca kobiet we wczesnych wspólnotach chrześcijańskich.